

Annie Furuhjelm, in memoriam

Föredrag av Anna Lundström
vid minnesfesten den 11 nov. 1937

ANNIE FURUHJELM

Annie Furuhjelm, in memoriam

Föredrag av Anna Lundström vid minnesfesten den 11 nov. 1937.

Vi ha samlats här i dag för att egna en stund åt minnet av den måhända märkligaste gestalten inom kvinnorörelsen i vårt land, en av dem, som med sitt varmaste intresse, sitt bästa arbete bidragit att höja den finländska kvinnans ställning från ett stundom i många avseenden tryckande beroende till frihet och självständighet, från okunnighet och trångsynthet till vetande och ansvar, — åt minnet av Annie Furuhjelm .—

Det har sagts om Annie Furuhjelm, att hon var predestinerad att intaga en ledarställning när- och varhelst hon själv fattade intresse för en sak, och i själva verket måste man säga, att hela hennes liv i varje dess fas bidrager att giva skäl för detta påstående. Låt oss försöka, att ur denna synpunkt följa hennes vandring genom tillvaron! — En viss ledning i detta avseende ger hon oss i de självbiografiska anteckningar, som ingå i hennes nyligen i tryck utgivna arbeten »Människor och öden» och »Den stigande oron». —

Annie Furuhjelm föddes den 11:te december 1859 långt borta från vårt land i det vid denna tid för allt vad kultur heter främmande Sitka, där hennes far, amiral Johan Hampus Furuhjelm var guvernör. Hennes mor Anna Elisabeth von Schoultz var av till hälften skotsk, till hälften tysk härkomst. Älsta barnets, lilla Annies, första sköterska var dotter till en indianhövding.

På Sitka vistades familjen Furuhjelm dock endast till år 1864. Det var väl inte mycket Annie kunde minnas från denna tid. Självsäger hon därom, att hon, då hon tänker tillbaka därpå erfar samma intryck, som då vid ebb en strand, som varit dold av havet blottas. Hon tycker sig »skåda ett kärt, länge förgätet anlete». I alla fall minns hon sin förskräckelse, då hon en

dag under sin lek nere vid stranden plötsligt ser tre indianer, som vuxna ur jorden, dyka upp på en bergsklack. —

Följde så vistelsen i Sibirien, under vilken tid intrycken från Sitka utbyggas. Tillsammans med livet i den sibiriska guvernörsbostaden ge de rik näring åt fantasin. Det var inte ett vanligt lugnt och idylliskt lantliv de furuhjelmiska barnen där förde. De tallösa grymheter — förbrytelser och straff av olika slag — som ständigt förekommo runt omkring, kunde ju inte hållas hemliga för vakna, livliga barn. »Alla dessa historier», skriver Annie, »hade uppjagat min fantasi till den grad, att jag under alla åren i Nikolajevsk alltid om kvällarna, då jag skulle lägga mig, förföljdes av skräckkänslor.» Som motvikt hade hon sin rika livliga fantasi. I den genomlevde hon helt andra saker. »Jag hade min värld för mig», skriver hon, »i den fick ingen sticka sin näsa. Ingen anade den heller. Det var min fantasivärld, som var befolkad, tidtals överbefolkad av prinsessor, kungar, riddare och svenner och andra märkvärdiga varelser. En saga utan början och utan slut, som jag berättade för mig själv under årtal». Redan häruti kan man kanske se det första intresset för fabulerandet, författandet gro, som sedan under ungdomstiden återväcktes. —

Här i Sibirien mottog Annie även ett spirande intryck av det olika sätt, på vilka man och kvinna betraktades. Hennes kritiskt anlagda bror, Otto, påstår vid ett tillfälle, då båda barnen tillsammans undergått ett skrivprov för sin lärarinna, att det var bara »för att hon var flicka, som hon fått ett högre vitsord än han». »Detta», säger Annie, »var att beröra en öm punkt hos mig, ty jag bjöd hederligt till, att inte ge efter för mina bröder, varken i lek eller ras och i synnerhet inte i duktighet». — »I mitt hjärta brann en längtan. Det frampressade en önskan. — Tänk om jag hade fått vara pojke!» — Emellertid göra dock redan dessa tidiga livserfarenheter på henne

intryck, som giva henne någonting framom skolkamraterna i Dresden, dit fru Furuhjelm flyttade med sina barn, då deras skolundervisning skulle begynna. Vad allt hade hon inte att berätta för sina unga kamrater! Redan det, att fadern varit guvernör — det var ju någonting mycket framstående i det också vid denna tid tittelsvaga Tyskland — men i vida högre grad inverkade säkert på kamraterna hennes många olikartade upplevelser. Tänk, hon har sett och talat med riktiga indianer! Hon har vistats i Sibirien, landet man ej kunde tala om utan en rysning. Vad allt har hon inte varit med om under denna första tid av sitt liv som hon själv kallar »Vår barndoms lysande odyssé». Att hon med alla dessa företräden skulle komma att spela en betydande roll bland sina unga kamrater i skolan, var naturligt. —

I Dresden gör Annie sin första politiska insats. Det var under den tid det fransk-tyska kriget upprörde allas sinnen. Den engelsk-tyska uppfostran de furuhjelmiska barnen fått, hade naturligtvis inverkat på deras känsloliv. De hade varit obetingat tysk-vänliga. — Men så börjar det gå illa för fransmännen, alltför illa. Det blir synd om dem. Annies känsliga natur bryter fram. Hennes sympatier övergå allt mer och mer på fransmännen. Själv säger hon härom: »Vad det se'n kan ha varit, som påverkade mig, kanske den chauvinistiska stämningen i det segrande landet — ju längre det led, dess mera franskvänlig blev jag i mitt inre.» Samma år 1870 föll Sedan i tyskarnas händer. En segerfest skulle firas i skolan. Annie går på festen, men i vardagsdräkt, för att visa, att hon inte tar del i glädjen. Alla andra voro i festdräkt, och kamraterna läto henne förstå, att de ansågo hennes beteende som en skymf. — Det orädda, som utgjorde ett av de mest framträdande dragen i hennes karaktär hade redan så tidigt tagit sig uttryck. —

Ar 1872 flyttade familjen Furuhjelm till hemlandet. Gu-

vernör Furuhjelm hade återköpt det gamla familjegodset Hongola i Urdiala socken. Härmed begynte ett viktigt skede i utvecklingen. Samhörighetskänslan med fosterlandet väcktes. Här vaknade även hos den trettonåriga flickan släktkänslan, känslan för ätten, som levat här i hundrafemtio år och hade sina rötter långt tillbaka i det förflutna. »Noblesse oblige», blev det valspråk hon synbarligen, om och då kanske omedvetet för sig själv, omfattade. —

Efter ett par lugna stilla år på hemgården under ledning av en schweizisk guvernant, sändes Annie till Helsingfors, för att där i Tyska skolan avsluta sin skolgång. Under tiden skulle hon bo i fröknarna Blomqvists pension, den dåförtiden högst ansedda. Att även här hennes mångskiftande föregående liv kom att imponera på kamraterna, var naturligt. Utom dess var vid denna tid en adlig börd av vida större betydelse än i vår tid, och hon var den enda i pensionärsflocken, som innehade detta företräde. Mer än allt annat var det dock hennes glada lynne och tillgängliga väsen och i synnerhet hennes starkt utvecklade rättskänsla, som gjorde att kamraterna gärna vädjade till henne, när någonting var, som det inte borde vara. Det kunde hända att Annie blev nästan mer indignerad än den, som lidit orätt. —

Skolkursen absolverade hon lätt och snabbt. Märkvärdigt nog gjorde sig hennes lust att författa vid denna tid alls icke märkbar. Uppsatsskrivningen i skolan var henne rent förhatlig. Teatern intresserade henne mycket, men i alla fall blott »näst dansen» skriver hon under julferien till en kamrat. Och vad var väl naturligare för en femtonåring. —

Efter de två skolåren finna vi henne återigen på Hongola, njutande av ett gott hemliv och de nöjen, som vid denna ålder ansågos vara ungdomens, i synnerhet den kvinnliga ungdomens rätt, ja, man kunde nästan säga plikt. —

Ikke længe var dock denna till synes ändamålslösa tillvaro nog för hennes verksamma natur. Hon behövde en sysselsättning, som tog tid och intresse i anspråk. Hennes beundran för den klassiska bildningen föranledde ett försök att på egen hand lära sig latin, men resultatet utföll inte till hennes belåtenhet. — Hon började lära sin lilla syster läsa och skriva och utsträckte senare denna sin pedagogiska verksamhet till underhavandenas barn. »Bakom dessa funderingar låg mycken kamp för att finna en livsform och en tro» skriver hon. »Vad jag behövt under detta utvecklingsskede, hade varit vägledning i förening med en sträng tuktan». —

Hennes pedagogiska sysselsättning med barnen medförde i alla fall en stor vinst för hennes egen utveckling. Hon kom i beröring med deras föräldrar och lärde sig skatta deras arbete, deras rättsinnighet. Hon satte sig in i en föreställningsvärld så helt och hållet olik den hon hittills lärt känna. De timmar hon »tillbragte under torpens låga tak» visade sig många gånger vara av stort värde för hennes framtida verksamhet. —

Några år senare finna vi henne återigen i Helsingfors. Hon skulle deltaga i huvudstadens sällskapsliv och därjämte ytterligare utbilda sig, hade hennes föräldrar ansett, och hon gjorde skäl för sig också häruti. »I Helsingfors roade jag mig mycket», skriver hon till en god vän, »Vi voro, min kusin Mary von Schoultz och jag, på tvenne studentsoaréer och en bal och dessutom dagligen på bjudningar både för- och eftermiddag».

Här kommer hon för första gången i beröring med språkfrågan, däri hon dock ej ännu fattar någon säker ståndpunkt. Hon fortsätter brevet: »Din förmodan att jag skulle tillhöra det nationella partiet, är alldeles ogrundad, men icke kan jag heller anses som renlärig svekoman. För att således inte vara alldeles färglös i dessa partistrider, torde jag med fullt skäl få kalla mig liberal och detta

även av själ och hjärta. Likgiltig är jag visserligen inte i dessa frågor, så vitt de röra Finland i allmänhet, men studentgrälén intressera mig ej det ringaste. Och detta anses ju som opatriotiskt av många, vilkas måttstock för ens patriotism är det större eller mindre intresse, som man visar deras demonstrationer. Jag hoppas att när dessa grälände studenter hunnit så långt, att de blivit män i staten, de komma till den insikten att fosterlandskärleken icke är detsamma som språkstrider, att man icke vinner annat med oberättigade demonstrationer är förnuftiga människors åtlöje, och att patriotism kan finnas hos alla partier och lyckligtvis icke är något partis uteslutande monopol». —

Annie Furuhjelm blev under denna vistelse i huvudstaden mycket omtyckt av dem hon kom i beröring med och förvärvade sig i stadens bästa familjer många vänner för livet. »Några små svärmerier torde väl också ha tillhört denna period, men: Mera var det inte» säger hon i sin bok. —

Efter Helsingforsvistelsen följde ett år hos hennes farbror i Petersburg under fortsatt sällskapsliv. Härom skriver hon: »Jag har brukat betrakta året i Petersburg som ett på visst sätt förlorat år. Kanske det inte var det ändå. Vistelsen där bidrog i någon liten mån att öka min människokänedom, och jag insåg, att inte allt är guld, som glimmar.» År 1883 dog denna farbror i Petersburg och hade i sitt testamente bestämt att hans stora förmögenhet efter hans hustrus död skulle tillfalla Hampus Furuhjelms yngsta son, Johan, för att denne, vid uppnådd myndighet, därmed skulle inköpa Hongola, så att godset komme att stanna i släktens ägo. —

Under de följande åren tillbragte Annie för det mesta vintrarna i Helsingfors, men rätt snart började hon längta efter någonting annat än ett mer eller mindre tomt sällskapsliv. Hon inträdde i Svenska Fruntimmersskolans

Fortbildningsläroverk, dock icke i avsikt att utbilda sig till pedagog. Främst ville hon fördjupa sina kunskaper i svenska språket. Hon har, säger hon, en känsla av att hennes många modersmål inverkat menligt på det språk, som nu blivit hennes. Dessutom läste hon franska och åhörde professor Max av Schulténs föreläsningar i hälso-lära, av vilka hon var mycket intresserad. Något år senare, år 1886 genomgick hon en sjuksköterskekurs. Hennes avsikt därmed var att vinna kunskap nog, för att hemma på Hongola kunna lämna åtminstone en första hjälp åt be-folkningen i omnejden, som inte hade läkare på närmare avstånd än 40 å 50 kilometer. Därförinnan hade man försökt hjälpa sig med huskurer, varvid tron antagligen verkat mest. Nu hade Annie mottagning alla dagar, och icke en förgick utan att någon patient anmälde sig. »Tohtori-pröökinä» åtnjöt ett stort och säkerligen välförtjänt för-troende. —

Att denna uppgift i barmhärtighetens tjänst dock inte i längden skulle vara henne nog, är naturligt. Det blev nu allvar av författarlusten. Det var skönlitteraturen, som intresserade hennes mest, och hon försökte sig på några små noveller. Dock nöjde hon sig därvid inte med sitt eget omdöme, utan underställde sina alster kritik av några intelligenta kvinnliga vänner. Dessa voro synbarligen övertygade om hennes begåvning, men dock icke nöjda med detta första resultat därav. Så lyckas hon i alla fall under signaturen E. L. få en novell, »Ett dödsfall» inta-gen i Nya Pressen. »O, alla saligheters salighet! så hade då den dag randats, då jag fick se detta öpus, byggt på en verklig händelse, i pränt» utbrister hon. — Fortfarande känner hon sig i alla fall osäker om sin förmåga. Hon vänder sig till författaren Karl August Tavaststjerna för att höra hans omdöme om hennes talang. Då hans utlåtande icke utfaller så, som hon hoppats, renoncerar hon tills vidare från drömmen om författarskap och besluter

att nöja sig med journalistens mindre anspråksfulla arbete. På våren 1890 mottog hon ett anbud av doktor Axel Lille, Nya Pressens redaktör, att som denna tidnings korrespondent övertvara ett kvinnoaks- och fredsmöte i Köpenhamn. Därvid gjorde hon bekantskap med en del av de ledande personerna i den danska kvinnorörelsen, men såväl denna som fredsrörelsen föreföll henne vid denna tid ännu så alldeles svävande och världsfrämmande.

I stället uppstod hos henne tanken på en studieresa till England. Hon anmäler sig till en journalistkurs i London, men får avslag. Kursen var ej avsedd för utlänningar. Annie låter dock inte nedslå sitt mod. Skriva skulle hon absolut, och då det inte hade kunnat bli skönlitteratur, så skulle hon i varje fall bli journalist. »Huru som helst», säger hon, »varifrån lusten att fabulera än må ha kommit, skriva skulle jag». Och den 8 maj 1892 reser hon med Astrea från Hangö »ut i stora världen», närmast till England, där hon har släktingar. —

I England gör hon bekantskap med en av den engelska tidningspressens mest ansedda krafter, redaktören för Review of Reviews, senare av Pall Mall Gazette, W. T. Stead, en person med en mångskiftande begåvning å såväl huvudets som hjärtats vägnar. Denna mycket impulsiva människa fattade genast intresse för den unga finländska korrespondenten. Han sökte på allt sätt jämna vägen för henne, och Nya Pressens redaktör fann snart, att hans val av korrespondent utfallit lyckligt. Genom Steads bemedling gjorde Annie bekantskap även med spetsarna av den då i England begynnande kvinnorörelsen. Vid denna tid var kvinnoaksen en rent teoretisk fråga, men den höll i alla fall på att slå rot. Till de så kallade rösträttskvinnorna hörde huvudsakligen damer ur den engelska högaristokratin. Mötena höllos i deras egna hem, vanligen under presidium av någon känd hertiginna. Tills vidare gjorde även deras strävanden föga intryck på Annie. Mera intresserade

henne de pågående parlamentsvalen. Det rörde sig om Gladstone's tillträde till regeringen, något som häftigt motarbetades av de konservativa. Redan sedan sina helt unga dagar hade Annie egnat Gladstone en beundran, som gränsade till dyrkan. »Gladstone var för mig ett slags helgon» säger hon i sina memoarer. Att så skulle vara, förstår man väl, då man tänker på den liberala ståndpunkt hon själv under hela sitt liv omfattade. —

Flitigt besökte hon valmötena. »Jag kände nu, att jag levde i en atmosfär av andliga intressen. Mina dagar gingo, ja, flögo hän. Möten på kvällarna, intervjuer på eftermiddagarna.» Än var hon hos presidenten för Vita bandet, lady Sommerset, än hos Katherine Booth, en svärdotter till frälsningsarméns grundare. Än besökte hon Toynbee Hall, — ett mönstersettlement i Whitechapel — för att sätta sig in i settlementsidén, som just var under utveckling i England. Att hon dessutom genom släktingar och vänner kom att taga del i det engelska sällskapslivet var självfallet. Trots hennes anglosachsiska härkomst var detta dock någonting alldeles nytt för henne. Återigen var det nya folkskikt hon lärde känna, ånyo växte hennes människokännedom, hennes förståelse för olika sätt att tänka och känna. I kanske lika hög grad skedde detta vid det besök hon under vistelsen i Storbritanien gjorde hos sina skotska släktingar. —

Medan Annie Furuhjelm vistades mitt uppe i Londons high life och gjorde erfarenheter av olika slag, stundade bistra tider här hemma i vårt eget fattiga land. En sommar med nästan oavbrutet regn hade som följd en felslagen skörd med hungersnöd och lidanden, i synnerhet i våra nordligaste bygder. Ett medborgarmöte hade hållits, en undsättningskommitté hade blivit tillsatt. Penningar skuile insamlas, för att lindra nöden. — När Annie Furuhjelm kom hem, nöjde hon sig inte med att deltaga i allt detta på ett platoniskt sätt, inte med att endast beklaga de ar-

mas öde. Den första åtgärd hon vidtog, var anordnande av en syförening hemma på herrgården, för att anskaffa kläder åt de behövande, men härmed ansåg hon sig ingalunda hava gjort nog. Att det främst gällde att hjälpa de hungrande barnen, det kände hon i sitt för all nöd ömmande hjärta, och hon beslöt att försöka få till stånd barnhem, som skulle upptaga de mest nödlidande. Sina vänner i olika länder lyckades hon intressera för att insamla penningbidrag till avhjälpande av den skriande nöden. — Detta var hennes första betydande ingrepp i det sociala arbetet. Därinom blevo hennes erfarenheter från de många olika samhällskretsar, med vilka hon kommit i beröring henne till mycken nytta. — Det näst tillvaratagandet av barnen viktigaste var anskaffande av arbetsförtjänst åt föräldrarna, det förstod hon. Men frågan om barnhemmen stod dock främst för henne, och hon lyckades snart i fröken Margaret Travers, som också gått igenom en sjuksköterskekurs, erhålla en synnerligen lämplig medhjälparinna. Genom köld och snö företogo de båda damerna resan mot norden, någonting som inte vid denna tid var så enkelt som nu. I Kajana uppyrdes en lämplig lokal för barnhemmet, som att börja med inrättades för 20 barn. Senare grundades ett till i Hyrynsalmi. Vad som behövdes utöver det, som Annie personligen insamlat, det tillskötts av undsättningskommittén. »Bara man börjar en sak med mod och förtröstan, slår det aldrig fel, att hjälpen kommer» är den erfarenhet hon drager härav. — »Det är en underbar känsla, som bemäktigar sig en, då man mättar hungriga magar», säger hon. — Att denna känsla förblev levande hos henne, se vi, då vid en ny hungersnöd ett decennium senare, hon som medlem av Kvinnosaksförbundet Unionens hjälpkommitté ånyo besöker de hungrande trakterna, spridande hugnad och glädje överallt, där hon färdas. Kanske är det minnen från denna tid, som långt senare komma henne att inträda i föreningen »Se-

cour aux enfans», för vars Finland-avdelning hon även blev ordförande. —

Efter ödemarksfärderna till Kajana och Hyrynsalmi tillbragte Annie ett par lugna år på Hongola, till dess hon år 1894 i december förlorade sin varmt älskade mor. »En kall och främmande vind slog emot mig från en kall och främmande värld. Jag hade förlorat mitt ankarfäste. Någon-ting inom mig var dött», skriver hon själv därom. —

Några månader senare dog Otto Furuhjelm's änka. Unge Johan var myndig. Enligt farbroderns testamente gällde det nu för honom, att inlösa det gamla släktgodset. Ehuru amiral Furuhjelm visserligen skulle varit berättigad att fortfarande behålla gården, ansåg han det vara bättre att nu genast giva sonen en verkningsskrets. Han beslöt därför att flytta bort från Hongola. Följande vinter tillbragte han med sina båda döttrar i Florens, men bosatte sig året därpå i Helsingfors. Ett år senare gifte sig Mary Furuhjelm. — Bröderna hade redan tidigare lämnat hemmet, och Annie blev ensam med sin fader, den gamle amiralen, som dock fortfarande var vid full vigör. — —

— Det förkättrade åttitalet, då man — åtminstone den vaknare kvinnovärden — levde så helt under inflytande av de stora norska författarna, hade naturligtvis icke blivit utan inflytande på Annie Furuhjelm's redan av naturen vidsynta blick, om hon ock att börja med bemötte dem med en viss skepsis. Hon började taga del i det rika och mångsidiga föreningsliv, som vid denna tid blomstrade i Helsingfors. Hon invaldes i styrelsen för Finlands allmänna slöjdförening och Helsingfors Handarbetsskola. Dessutom blev hon ivrig medlem av en liten diskussionsklubb, stiftad av några litterärt och socialt intresserade damer, som ville tillägna sig övning i ett ordnat diskuterande av tidens frågor. —

Om åttiotalet givit kvinnorna nya självständiga tankar, så bidrogo de olyckor, som mot slutet av det följande decenniet slag i slag bröto in över fosterlandet att ytterli-

gare utveckla denna självständighet. Nu ställdes kvinnornas verksamhet under olika former i fosterlandets tjänst. De kommo för första gången med i politiken »icke kallade, utan av egen fri vilja», säger Annie, och hon själv är ingalunda den, som ryggar tillbaka härför. Det första arbete, som anförtröddes kvinnorna, var namnsamlingen under den massadress, som skulle tillställas den ryska tsaren, men aldrig blev mottagen.

Att det säkraste medlet till tryggande av landets rätt skulle vara en ökad folkbildning, det insågo kvinnorna, och föreningen »Bildning i hemmen» uppstod. Den lyckades dock icke erhålla tillstånd. Man ändrade namnet till Martha och förnyade ansökan, som nu bifölls. Annie Furuhjelm blev Marthas första sekreterare. Men också till det fosterländska arbetet behövdes penningar. Också detta arbete togo kvinnorna om händer, bl. a. sändes Annie till Tammerfors i ett sådant uppdrag, och då år 1901 Kvinnokagalen stiftades, invaldes hon som medlem. Till sin syster i Sverige skriver hon vid denna tid med den försiktighet, som de politiska förhållandena gjorde nödvändig: »Bondens kråka skall vara med om en hel hop saker, och Bondens kråka tycker om att vara med, där det sjuder och kokar». Så förmåddes hon att ställa sig i spetsen för en deputation till general Linder med anledning av ett förslag att överföra Finlands statsurkunder till det ryska statsarkivet.

Slutligen inträdde hon även i det aktiva motståndspartiet, som intimt samarbetade med de ryska revolutionärerna. Många av dessa återvände vid denna tid till hemlandet, för att där taga del i revolutionen. Ofta togs vägen över Finland. Antagligen hade de på något sätt blivit hänvisade till Annie Furuhjelm, där de funno en förstående hjälp.

Så t. ex. kommer där en dag en ung man, som inte vet huru han skall få järnvägsbiljett till Petersburg. Annie

ringer upp till en bekant, som är bosatt vid järnvägslinjen: »Kan du taga emot en ung herre på middag idag, kl. 2? Han skall resa vidare en timme senare.» Och det går. Till en liten station vid järnvägen kan han utan vidare få biljett, och vid de små stationerna var man ej så noga med kontrollen, att han inte därifrån kunde få en biljett till Petersburg.

En annan dag är det en dam, som behöver ett säkert gömställe för farliga politiska papper. Återigen kommer Annes telefon i rörelse, och damen får disponera ett säkert gömställe mitt inne i staden. På detta sätt var det sannolikt bra många, för vilka hon kom att spela försyn. Till flera av de kvinnliga revolutionärerna stod hon i vänskapsförhållande, och den hon en gång skänkte sin vänskap, den kunde alltid lita därpå. —

Så fortgick det under många år, till dess den blodiga kampen i vårt eget land bröt ut. — Annie var därvid en bland dem, som förlorade mest. — Hennes båda bröder föllo för mördarhand. — — —

Redan före sekelskiftet hade Annie Furuhjelm blivit medlem av Kvinnosaksförbundet Unionen. Dessutom hade hennes lust för författandet efter inflyttningen till Helsingfors ånyo vaknat. År 1898 finna vi för första gången hennes namn under en artikel i kvinnotidskriften *Nutid*. Den lilla biten bär namnet »Fjället». Det är en ung konstnär, som mödosamt flämtande strävar uppför den branta stigen, som leder till fjällets krön, för att än en gång »skåda långt över vidden — och med blicken famna de blånande bergen, och med varje fiber av sin varelse suppa in högfjällets samlade ro». Han nådde toppen endast för att dö. Man har svårt att i den lilla novellen igenkänna Annie Furuhjelms modiga, livsbejakande sinne. Dock bar ju även hennes första lilla i tryck publicerade berättelse »Ett dödsfall» en pessimistisk prägel, vittnande om hennes förmåga att sätta sig in i andra känslor än sina egna. Hon hade ju

också kommit i beröring med så många olika människöden. —

En helt annan karaktär erbjuder hennes följande lilla bit »Ett kärleksverk». Där är det hennes sociala intresse, som framkallar en bild från en vistelse i Wiesbaden, där furstinnan av Schaumburg Lippe nyligen grundat Vaterländischer Frauenverein. —

År 1900 inträdde Annie i Nutids redaktion och följande år övertog hon även tidskriftens ekonomi. I redaktionen kvarstod jämte Annie endast fru Fanny Hult. —

Till en början sköttes redaktionsgöromålen i Annie Furu-hjelms hem, men snart upphyrdes härför rum i Handels-tryckeriets lokal, där den lilla trevna byrån kom att utgöra mötesplats för en god del av Helsingfors kvinnliga intelligens. Denna fann här tillfälle till ett givande tanke-utbyte i alla de frågor, som gävo sin prägel åt tiden omkring sekeskiftet, främst kvinnofrågan och de mer och mer dystra inrikespolitiska händelserna. Vid denna tid existerade icke inom kvinnokretsarna någon mera betydande språkstrid. Det var de stora gemensamma intressena, som så helt tilldrogo sig all uppmärksamhet. Man fylkades kring dem utan avseende å ståndpunkt i språkfrågan. Som exempel på Nutids opartiskhet i denna fråga kan nämnas, att då tidskriften emedelbart efter Annies medarbetarskap utlyste en pristävlan för besvarande av viktiga sociala frågor en bland dessa lydde: »På vad sätt kunna vi kvinnor biraga till att utplåna fiendskapen mellan våra språkpartier?» I annonsen meddelades dessutom att svaren kunde avgivas på vartdera språket. Vid sitt övertagande av tidskriften skriver Annie till en bekant: »Nutid kommer att i huvudsak följa samma program som tillförne, dock med den skillnaden, att vart nummer skall innehålla en praktisk uppsats, varjämte jag tänkt offra en sida i varje häfte åt blomsterodling i rummen. Det är i synnerhet det praktiskt estetiska jag tänkt taga till tals, emedan det särskilt

varmt ligger mig om hjärtat.» — Och dessa praktiska artiklar skriver hon under olika pseudonymer ofta själv. Där är det dels det direkt praktiska, dels det mer konstnärliga hos henne, som tager sig uttryck. —

Annie Furuhjelm's många förbindelser med utlandet höllo tidskriften *au courant* med de frågor som rörde sig där ute i andra länder. Samkänslan och samarbetet mellan de olika ländernas kvinnoorganisationer stod vid denna tid på en hög nivå, speciellt mellan de skandinaviska länderna och vårt eget, och ovillkorligen blev det mer och mer Annie Furuhjelm, som kom att utgöra medelpunkten i allt detta. —

Nu skulle man kanske väntat sig, att hon hade återupptagit drömmen om det skönlitterära författarskapet, men synbarligen hade hon på allvar uppgivit tanken därpå. Så när som på en liten novell, »Höst» år 1900 skriver hon endast sociala, politiska och biografiska artiklar samt litterära kritiker. Vi finna i årgången 1901 en längre, varmt hållen anmälan av Ellens Keys »Barnets århundrade», år 1902 dödsrunor över Aurore Karamsin och Rosina Wetterhoff, Hyllning till Björnstjerne-Björnson på 70-årsdagen, en artikel »Kvinnosak och kvinnans frigörelse», en redogörelse för Charlotte Perkins Hetsons bok »Women and Economics». År 1903 har en hyllningsartikel till fru Hilma Schildt och en längre, delvis polemiskt hållen anmälan av Alexandra Gripenbergs »Reformarbetet till förbättrandet av kvinnans ställning». År 1904 låter hon höra en röst »Från de missnöjdas läger» och skildrar sina intryck från Kvinnokongressen i Berlin, om vilken hon bl. a. säger »I sin helhet och trots de missljud, som aldrig utebli, lämnar i stort sett kongressen ett strålande och ljusst minne. Den blev ett fulltonigt och rikt ackord till arbetets ära, den skänkte en inblick i så mycken ärlig strävan, så mycken uppoftande verksamhet i höga idéers tjänst, och därtill kom ett rikt personligt utbyte genom de bekantskaper man gjorde.» Det är från denna kongress hon själv daterar sin

övertygelse om det rättfärdiga i kvinnornas strävanden till likaberättigande med männen. Det var den, som gjorde henne till en så varm förkämpe för dessa rättigheter. —

År 1905 innehåller en av varmaste sympati burens dödsruna över Adelaide Ehrnrooth och en artikel under rubriken »Frihet», skriven vid hemkomsten från ett besök i Ryssland. Hon uttalar däri den förhoppning »att vi må förstå att vår nya representation måste vila på en så bred folklig bas, att ingen får känna sig oansvarig för fosterlandets öde. Redaktionen riktar i samma nummer en uppmaning till Finlands kvinnor, att utan dröjsmål bilda diskussionsföreningar, för att klargöra för sig dels vilka politiska mål de olika partierna eftersträva, dels den nya representationens betydelse.

År 1906 innehåller av Annie Furuhjells penna en dödsruna över den amerikanska rösträttskämpen Susan B. Anthony. I en annan artikel skildrar hon sina intryck från det historiska plenum, där Ridderskapet och Adeln fattade beslut om rösträttsreformen. Ytterligare delger hon sin intryck från en internationell kongress i Köpenhamn.

År 1907 är det »Valdagarna», den spänning under vilken detta första allmänna val försiggick och det allmänna deltagandet däri, som utgör ämnet för en artikel. Dessutom nedskriver hon sina reflexioner »Från läktaren i tronsalen», där »en ny tid med nya ideal träder oss till möte i den folkvalda enkammaren». »Så hade den finska kvinnan fått s. a. s. det officiella inseglet på sin nyvunna värdighet av fullmyndig medborgarinna».

År 1908, det sista år Annie Furuhjelm själv redigerade Nutid, beskriver hon »Några intryck från årsmötet för Föreningen för kvinnans politiska rösträtt i Stockholm» med dess något stormiga karaktär. Vidare skildras »Mrs Ida Husted-Harpers besök i Finland». Rösträttskongressen i Amsterdam samt slutligen »Mrs Bramwell Booths» och hennes varma intresse för tidens sociala frågor. —

Även efter det hon lämnat redaktionen av Nutid i andra händer skriver Annie då och då en artikel i densamma. År 1909 redogör hon för sina »Intryck från det första allryska kvinnomötet» och den internationella rösträttskongressen i London. Så egnar hon Ellen Key en varm hyllning till hennes 60-årsdag. 1910 skriver hon om »Kvinnorna och lantdagsvalen» och den agitation, som därvid ägde rum mot de kvinnliga kandidaterna samt en artikel om »Suffragister och suffragetter», vari oenigheten mellan dessa båda mot samma mål siktande föreningar skildras. —

1912 ingår en dödsruna över William Stead, 1914 en skildring från Rösträttsalliansens möte i London, 1915 en dödsruna över Ida Ahlberg samt en hyllningsartikel till Sophie Snellman på 60-årsdagen. —

År 1916 har Annie Furuhjelm framkastat frågan »Vore bildandet av ett politiskt kvinnoparti önskvärt? För sin del anser hon det icke. »Det borde ej finnas ett kringgärdande skrank kring kvinnorna». Under rubriken »Seger eller nederlag» skildrar hon samma år den amerikanska rösträttsrörelsen och dess ledande personligheter. — Med de inrepolitiska oroligheterna år 1917 upphörde Nutid att utkomma. —

I intimt samband med Annie Furuhjelms verksamhet i Nutid står hennes arbete i Kvinnosakförbundet Unionen, vars möten alltid refererades i Nutid. År 1901 håller hon sitt första föredrag i denna förening: »Några synpunkter i frågan varför vårt lands bildade kvinnor förhålla sig likgiltiga till kvinnosaken.» Det var vid denna tid Annie Furuhjelms intresse för kvinnosaken blivit livligare. Hennes första stora insats i Unionens arbete, ordnandet av hjälpaktionen för de hungrande har redan omnämnts. — Från denna tid var hon en av Unionens mest verksamma och intresserade medlemmar. År 1901 blev hon föreningens viceordförande och från år 1908—1913 dess ordförande. Hennes föredrag i Unionen ha i allmänhet utgjorts av

översikter dels över föreningens eget arbete, dels över Kvinnoaksarbetet ute i världen, ofta i form av meddelanden från de många internationella kongresser hon, som Unionens representant övervarit, senare t. o. m. som en av viceordförandena i Internationella Rösträttsalliansen. Genom sin stora språkkunskap och sin lätthet att uttrycka sig gjorde hon sig snart även där synnerligen nyttig. I propagandasyfte ville man gärna hava föredrag på så många orter som möjligt. Så skriver Annie Furuhjelm från kongressen i Berlin 1911 till en bekant i hemlandet: »Har tre av mina föredrag bakom mig, men denna vecka blir ännu mycket ansträngande med resor härs och tvärs, med två föredrag å rad utan mellandag. Tills vidare har allt gått bra, intresserad publik och bifall. Pressen följer med vår rösträttsrörelse och sätter in allt möjligt ofördelaktigt... sänder dig en uppgift, som borde dementeras i vår press. Jag hade en het dust med en socialdemokrat, som förtog de konservativa lantdagsrepresentanterna alla förtjäs-ter». —

Bland övriga föredrag i Unionen märkas: år 1905 »Intryck från Moskva under strejkdagarna» samt Minnesord över Susan B. Anthony och Mary Wollstoncraft». —

Sin mest betydande insats, inte blott i Unionen, utan i hela kvinnoaksarbetet gjorde Annie Furuhjelm dock, då hon med vanlig oräddhet tog initiativet i den betydelsefulla rösträttsfrågan. Till sitt hem hade hon i början av hösten 1904 inbjudit ett antal av huvudstadens mest framstående och mest frisinna damer, för att diskutera frågan. Från denna församling utgick sedermera en uppmaning till kvinnoaksföreningarna att sammankalla ett allmänt kvinnomöte. Kallelse härtill utsändes nästan omedelbart av Unionen, och den 7 november 1904 samlades i studenthusets festsal mer än ett tusen kvinnor från olika delar av landet, för att diskutera vad som borde göras. Vid ett senare möte den 2 december 1905 av delegerade från hela

landet valdes en stor rösträttskommitté med Annie Furu-
hjelms som ordförande för att leda propagandan och sprida
upplysning om saken. Målet nåddes genom lantdagsord-
ningen av den 20 juni 1906. — — —

Det blev den 1 oktober 1906. Unionen hade sammankallat
sina medlemmar till fest. Dagen var en festdag för hela
Finlands folk och i synnerhet för landets kvinnor, som på
denna dag blivit medborgarinnor med lika rätt som män-
nen att besluta i alla landets angelägenheter. Det svenska
festtalet hade uppdragits åt Unionens v. ordförande Annie
Furuhjelm.

»De tysta orden är det, som tvingar stormen. Tankar,
som komma på duvofötter styra världen, säger Nietzsche,»
började hon sitt tal, »och i sanning får man icke geva
honom rätt, då man besinnar, huru litet yttre maktmedel
haft att göra med den vittsyftande reform vi i afton fira.

Tysta voro orden, som bragte stormen. De utgingo från
några framsynta, behjärtade kvinnor, som hade mod att
bryta mot de tusenåriga fördomar, som hållit vårt kön
fjättrat. De bröto mot seden, denna fruktansvärda makt,
vars lagparagrafer ingenstädes finnas upptecknade, men
som i stället utgör den allmängiltiga bakgrund, mot vilken
allt nytt bedömes och fördömes, de bröto mot seden och
framträdde offentligt, för att också för kvinnan fordra fri-
het, fordra självbestämningens rätt.» —

Och hon skildrade kvinnorörelsens arbete i de stora kul-
turländerna. »Den enda skillnaden är den, att vi hunnit
målet, medan ännu ingen annan nation i Europa förlänat
sina kvinnliga medborgare politiska rättigheter. — — —

»En dag som denna är det icke på sin plats, att beröra
de mörka skuggor, som de senaste händelserna kastat på
vår nyvunna frihet. Må vi icke misströsta om framtiden
utan minnas, att tider av oro och jäsning äro de, där nya
livsvärden arbeta sig fram i ljuset. Så och nu. — — —

»Med oss kvinnor träder ett helt och hållet nytt element

in i det politiska livet. Männe vi där bli i fara att förlora vår egenart, vår intuitiva, mera omedelbara uppfattning, denna egenskap, som i det praktiska livet, och dit hör ju politiken, av många anses vara enbart av ondo. Jag vågar hoppas motsatsen. Det finns utan tvivel i varje samhälle, så ock i vårt, missförhållanden, med avseende å vilka männen på grund av sin s. a. s. mera desillusionerade syn äro färdiga att resignera, men som måhända kvinnan är kallad att bota.»

»Må vi med tillförsikt blicka framtiden an. Stora uppgifter vänta oss där, det gäller ju nu att lägga grunden till ett nytt samhälle, där förutom politisk jämlikhet även finnes plats för social rättvisa.»

»Att taga sig an denna jätteuppgift, därtill fordras den helhetssyn, om vilken Nietzsche sjar: »Tusen stigar givas det, som ännu aldrig blivit gångna, tusen källor och livets förborgade öar. Otömd och oupptäckt är allt ännu mänskiska och människojord. —»

»Är det icke dit släktled efter släktled strävat, att finna stigar, som aldrig blivit gångna, stigen till fullkomlighet.»

Vackra varma ord för vackra varma tankar, vidsynta, men dock ingalunda svävande mållöst omkring i rymden. De togo fasta på livets realiteter.

Tvenne veckor senare hade kvinnliga delegerade från Svenska Folkpartiets olika avdelningar kallats till möte i Helsingfors, där olika frågor skulle diskuteras. Där hade Annie Furuhjelm tilldelats uppdraget att hålla ett föredrag: »Om kvinnans deltagande i det politiska livet». Härvid kastade hon en kort återblick på de pionärer, som tidigare fört kvinnornas talan och redogjorde för förhållandena i avseende å kvinnornas ställning i Australien, där de redan hade politiska rättigheter, och där i allmänhet stora politiska meningsdifferenser mellan män och kvinnor icke visat sig. Hon slutade: »Det är s. a. s. samhällsmoderligheten, som framträtt i kvinnornas arbete och vil-

ken icke i lika hög grad beaktats av männen.» Hon uttalade en förhoppning om att Finlands kvinnor komme att visa intresse och ansvarskänsla vid utövändet av de nya rättigheter de vunnit. Mötet beslöt att för det stundande lantdagsvalet uppställa fyra kandidater, bland dem även Annie Furuhjelm. —

Vid det valmöte Folkpartiet därefter anordnade blev sedermera fröken Helena Westermarck uppställd som en av de främsta av partiets kandidater. Vid det allmänna valet föll hon emellertid igenom. De svenska kvinnorna i Nyland hade ingen egen representant vid denna första lantdag. —

Inom svenska kvinnokretsar var man mycket upprörd över utgången. En liten grupp av de mest intresserade sammanträdde för att rådgöra i saken. Vad stod att göra, man fann ej på råd. Småningom klarnade det absoluta behovet av en svensk kvinnoförening, klarnade kanske till först hos Annie Furuhjelm. Föreningen skulle ställa om att ett liknande resultat inte mer finge inträffa. Ett upprop kallade de svenska kvinnorna till rådplägning i saken den 10 juni år 1907.

Att Annie Furuhjelm skulle bli mötets ordförande var givet. Hon inledde detta med betonande av den kris det svenska folkelementet nu genomlevde och frågade sig: »Vad ha vi då gjort för att så bli hatade i detta vårt land, detta vårt Finland, som vi älskat och älska, där vi brutit bygd lika så visst som våra finska bröder och på vars andliga förkovran vi nedlagt ett sekellångt arbete?» »Det synes henne att det enda, som återstår att göra, är den största möjliga utveckling av våra andliga resurser, till dess nationalismens grumliga vågor lagt sig, »ty den dag skall för visso randas, detta är åtminstone min personliga övertygelse, då likatänkande, likasinnade, vad de sedan må vara svensktalande eller finsktalande, ånyo skola kunna samarbeta. — Men än så länge är detta icke möjligt. Man

har tillbakavisat oss på ett sätt, som icke kan missförstås, vi äro hänvisade till oss själva, till nationell samling, till försvar av vår fäderneärvda rätt att räknas som fullgoda medborgare i detta land».

»Som ett uttryck för denna samlingstanke få vi betrakta svenska folkpartiet, där divergerande åsikter i politiska och sociala frågor fått jämkas med sig med hänsyn till det stora gemensamma målet: sammanhållningen av det svenska folkelementet under en svår och brydsam tid.»

»Som en annan yttring av denna samlingstanke ter sig för mig bildandet av ett hela landet omfattande svenskt kvinnoförbund, ja, men som något ännu större, åtminstone för mig personligen, ty i mina bästa stunder har jag tänkt högt om kvinnan och hoppats mycket av all den obrukade kraft, all den förmåga till hängivenhet, som finnes nedlagd hos henne. Vi om någon behöva räkna målmedvetna kvinnor inom våra led, kvinnor, som förstå, att inte hemmet numera får utgöra hela vår värld, utan också världen bliva vårt hem. Också vi kvinnor måste lära oss stå på egna ben, se med egna ögon, tänka egna tankar, för att i den politiska kampen inlägga hela vår egenart, ty göra vi inte detta, kunna vi lika gärna hålla oss borta från politiken. —

För att rätt kunna förstå våra nya plikter, måste vi sättas i tillfälle att närmare dryfta tidens stora frågor, och det kunna vi göra bäst genom att sammansluta oss till ett förbund. — — —

För vårt mer behärskade lynne ligger ju inte det stora patos och de stora orden, och detta gör kanske, att jag inte kan så, som jag önskade det ge uttryck åt det jag innerst känner i denna stund. Ord behöva vi ju inte, de göra så litet, men handling och framför allt tro, tro på vår egen sak, tro på vår egen kraft, tro på att vi som kvinnor äga en uppgift att fylla i detta land, om vilket en av våra skalder sjungit: »Det skönaste landet är skogarnas land, som evigt i tystnad drömmer. Det binder vårt hjärta

med längtans band, som ingen sliter och glömmar. Det lockar, det drager så tyst till sig med eggande gåtfull tjusning — där viskar på villande vildmarksstig en trollsång i trädens susning.» Kärlek till fosterlandet — den äga vi, men kanske det vi sakna är just denna bergfasta tro, som uträttar underverk, varförutan vår sak vore förlorad. Må vi inte förgäta, att döden utgår från den tvivlande själen, som klenmodigt väger livsvärdena och säger: »Giv upp kampen, ty du är ändå dömd att dö.»

»Men varför tvivla? Utgjorde inte redan gårdagens musikfest, där tusen unga stämmor jublande glatt sjöngo sina friska sånger, ett levande bevis på, att det inom våra led finns kraft och tillförsikt, ideella intressen och hängivenhet för den svenska saken. — — — Och i detta tecken, det ädla rena uppsåtets tecken, skola vi segra som kvinnor, vilka i hemmet vårda den heliga lågan: kärleken till hem och fosterland och som medborgarinnor, vilka ute i livet jämsides med männen aktivt deltaga i lösandet av tidens stora frågor.» —

Dessa om talarinnans egen vida syn och eget höga sinne vittnande ord kunna betraktas som det Svenska Kvinnoförbundets stiftelseurkund. —

Definitivt bildades förbundet dock först vid ett nytt möte med delegerade från olika orter i landet på hösten samma år. Därvid segrade den meningsgrupp, till vilken Annie Furuhjelm hörde, och vars åsikt var, att förbundet borde utgöra en självständig förening, som i sin politiska verksamhet ställde sig på Svenska folkpartiets grund. — En centralstyrelse utsågs. Självfallet blev Annie Furuhjelm dess ordförande och har förblivit detta så länge hennes krafter medgåvo. Någon bättre hade det nya förbundet icke kunnat få. Förbundet har blivit kallat »hennes stora kärlek». Hon har varit den rika, varma själen däri, ständigt sysslande med nya planer för ny utveckling, nya arbetsmöjligheter. Så var det även hon, som hösten 1918 fäste

styrelsens uppmärksamhet vid behovet av ett eget organ för förbundet. Nutid hade nedlagts, och de svenska kvinnorna behövde ett språkrör. Ekonomiska svårigheter tycktes omöjliggöra planens realiserande, men de besegrades. Med den offervillighet, som besjälade föreningens medlemmar bildades en garantiförening och »Astra, tidning utgiven av Svenska Kvinnoförbundet i Finland», såg dagen år 1919. Vem var belåten, om icke Annie. Under hela tiden sedan har hon ägnat Astra ett verksamt intresse, dels genom att bidra vid redigeringen, dels genom sina artiklar, bland vilka vi särskilt fästa oss vid de politiska och sociala: Kvinnorna och politiken, Riksdagen 1920, Svensk politik, En riksdagsodyssé, Huru länge skall det fortgå?, Reaktionen mot kvinnans förvärvsarbete, Ett rättvist krav, som äntligen vunnit beaktande, Gift kvinnas nationalitet, Nedslående, Land skall med lag byggas. Under rubriken »Tidens anlete» ha aktuella frågor behandlats. Dessutom har Annie Furuhjelm skildrat de många olika kvinnokongresser hon övervarit och skrivit en mängd kåserier, dessa dock i allmänhet under pseudonym. Slutligen är det hennes penna, som skrivit de allra flesta av de hyllningsartiklar, som av än glad, än sorglig anledning ingått i tidsskriften. —

Under Annie Furuhjelms ordförandeskap har förbundets centralstyrelse sammanträtt mer än tvåhundra gånger, och vid de flesta av de tjugonio allmänna årsmötena har hon lett ordet. Det har endast varit tvingande nödvändighet, som någon gång kommit henne att utebli från ett årsmöte. Utan att någonsin klaga över trötthet, om ock diskussionerna ej sällan dragit långt ut på tiden, har hon följt dem med stort intresse, och de allra flesta nya initiativ, som väckts ha varit hennes andes barn. De tal och föredrag hon hållit inom förbundet uppgå till mer än ett halft hundra, valtalen oberäknade. En nästan gigantisk kraft- och intresseprestation, kan man kalla detta arbete. —

Alltsedan representationsreformens införande har det naturligtvis för Svenska Kvinnoförbundet varit av stort intresse, att ha en egen representant i lant- och riksdagarna, helst, förstås, sin ordförande. Vid sex skilda val har detta också lyckats. Därvid har Annie Furuhjelm en gång kommit in som den tredje, en gång som den fjärde, tre gånger som den femte och en gång som den sjätte av Svenska Folkpartiets kandidater. Med glatt mod underkastade hon sig alltid de stundom rätt besvärliga föredragsresorna, som utgjorde en nödvändig del av valagitationen. En skenande häst, en vältande släde, ja, t. o. m. en glest besatt föredragslokal åstadkom aldrig annat än ett muntert utbrott av hennes medfödda humor. —

Intresset för riksdagsarbetet var hos Annie alltid mycket vaket, men gjorde dock aldrig något intrång på samhörighetskänslan mellan henne och Kvinnoförbundet. Säl-lan försummade hon något av Helsingforsfilialens möten, där hennes inträde och vänliga hälsning alltid kom blickarna att ljusna, de mest rynkade pannor att slätas ut. Det var hennes eget välvilliga intresse för varje förbundsmedlem, som reflekterades i denna ljusning. Som ett bevis på detta intresse har en ung medlem berättat: Jag hade en oemotståndlig lust att bli journalist, men var skulle jag få hjälp och råd? Man rådde mig att gå till ordföranden. Då jag kom in, möttes jag av en frågande blick, men knappt hade jag börjat redogöra för mina planer, innan frågan förbyttes i livligaste intresse. »Det var som skulle det blivit sol omkring mig», sade den unga flickan. Det är nog inte bara en och annan, som fått hjälp eller råd där. Att hjälpa — därtill var Annie färdig, vare sig det gällde ett ideellt intresse eller ekonomisk nöd, så t. ex. då hon medels penningbidrag understödde unga tekniska studerande, som hade svårigheter vid den patriotiska värnepliktsstrecken. —

Ännu vid det sista möte hon närvar, och där hon på

grund av avtagande hälsa såg sig tvungen att lämna ordförändeklubban ur sina händer, sprang planen till ett nytt företag upp i hennes ständigt för skötebarnet arbetande hjärna. — Liemannen omintetgjorde dess utförande, men så länge Finlands Svenska Kvinnoförbund finnes skall minnet av Annie Furuhjels gärning leva kvar hos varje dess medlem. Tacksamma hjärtan skola föra det vidare till kommande släktled. —

Och det är sorg inte allenast inom vårt förbund. Till alla Finlands kvinnor har dödsbudet bringat smärta. Där-om vittna de varma ord, med vilka de finländska kvinnotidskrifterna utan avseende å språk omnämna förlusten. —

Och Annie Furuhjels gärning har sträckt sina verkningar långt utöver fosterlandets gränser. Det är sorg i många länder över dödsfallet, som trots Annies höga ålder på grund av hennes nästan in i det sista stora vitalitet tyckes ha kommit oväntat för dem, som ej på nära håll kunnat följa de avtagande krafternas sorgliga förbud. Fredrika Bremerförbundets tidskrift, Hertha, inleder dödsrunan med: »Det kändes som då solen plötsligt går i moln, och en underlig isande kyla fyller luften, den vackra juldagen mitt i högsommarens fullhet, då underrättelsen om Annie Furuhjels bortgång spreds över Norden. Ty det var icke blott Finland, som i henne ägde en av sina mest hängivna döttrar, det var hela Norden, vars gemensamhetssträvanden hon i en hård och påfrestande tid så ofta och så verksamt understött, det var i hela den stora internationella kvinnorörelsen, som hon i vidsynt fruktbarande arbete ägnat så mycket av sina bästa år, som det blev sorg.» —

Även de norska och danska kvinnotidskrifterna taga del i sorgen och den internationella The International Women's News (Jus suffragi) avslutar dödsrunan med: »Icke endast i sitt eget land, utan internationellt har kvinnorörelsen mycket att tacka Annie Furuhjelm för, för hennes stora erfarenhet och klokhet och hennes djupa intresse.

Alliansen sörjer förlusten av en av sina skickligaste och mest hängivna medlemmar. — Annie Furuhjelm var en förtjusande människa med stor världskännedom, skicklig, godhjärtad och i sanning framstående både i avseende å sin person och sitt livsverk.» —